

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

SZABÓ GÁBOR

KAPOSVÁRI EGYETEM GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

2011

KAPOSVÁRI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
VÁLLALATGAZDASÁGI ÉS SZERVEZÉSI TANSZÉK

A doktori iskola vezetője:

DR. UDOVECZ GÁBOR

az MTA doktora,
egyetemi tanár

Témavezető:

DR. PIROS MÁRTA Ph.D

főiskolai tanár

MUNKAERŐ-PIACI ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA
AGRÁRDIPLOMÁSOK KÖRÉBEN

Készítette:

SZABÓ GÁBOR

KAPOSVÁR

2011

1. A kutatás előzményei, célkitűzés

Az értekezés témájának középpontjában a felsőfokú kibocsátás munkaerő-piaci megítélésének elemzése áll.

A **disszertáció** elsődleges **célja** a pályakezdő agrárdiplomások munkaerőpiaci helyzetének értékelése, 2006-2008. években.

A cél eléréséhez szükséges feladatok:

- Magyarországon jellemző munkaerőpiaci tendenciák elemzése.
- A rendszerváltást követő felsőoktatási expanzió okainak és következményeinek elemzése.
- A pályakezdő agrárdiplomások gazdasági aktivitásának elemzése.
- A pályakezdő agrárdiplomásokat foglalkoztató munkáltatók szervezeti jellemzőinek vizsgálata.
- A betöltött munkakörök jellemzőinek és munkaerőpiaci illeszkedésének vizsgálata.
- Az elhelyezkedési alternatívák elemzése.
- A pályakezdő agrárdiplomások munkaidő és jövedelmi helyzetének elemzése.
- A pályakezdő agrárdiplomások pályamódosítási jellemzőinek vizsgálata.
- Javaslatok megfogalmazása egy lehetséges intézményi pályakövetési modell kialakítására.

2. Anyag és módszer

A disszertáció feladatait *szekunder* és *primer* kutatás alapján végeztem el. A szekunder adat- és információgyűjtés kiterjedt a kapcsolódó szakirodalom áttanulmányozására, feldolgozására. A szekunder kutatás a munkaerőpiaci tendenciák és felsőoktatásban bekövetkezett expanzió okainak és foglalkoztatási hatásainak elemzésre terjedt ki. A szekunder kutatás eredményeit az „Irodalmi áttekintés” című fejezetben ismertettem.

A kitűzött **cél megvalósítása** érdekében szükséges volt **egy új adatbázis kialakítása**, amely alapján értékelhetővé vált az agrárképzés területén végzettek munkaerőpiaci pozíció. Az agrárképzési területen végzettek munkaerőpiaci helyzetének értékeléséhez szükséges adatbázist primer kutatás alapján alakítottam ki.

A primer adatok gyűjtéséhez a kvalitatív (minőségi) és a kvantitatív (mennyiségi) módszereket alkalmaztam. A *kutatás célcsoportját* az agrárképzési terület nappali tagozaton végzett személyek alkották. A szakirodalomi ajánlásokat figyelembe véve a záróvizsgát követő 12 – 15. hónapra vonatkozóan végeztem el a 2005 - 2006 - 2007. év nyarán záróvizsgát tett személyek munkaerőpiaci szempontú vizsgálatát. A vizsgálati években a Kaposvári Egyetem agrárképzési területén összesen 355 fő végzett. A visszaérkezett és értékelhető kérdőívek száma 216 db. A vizsgált minta szak, nem és a végzés éve alapján reprezentatívnak tekinthető. A kvalitatív módszerek közül strukturált mélyinterjú eszközt alkalmaztam. A kvantitatív (mennyiségi) kutatás eszközeként kérdőíves módszert alkalmaztam. A visszaérkezett és értékelhető kérdőívek adatait MS Excel és SPSS 13.0 programok segítségével dolgoztam fel, a disszertációban kifejtett statisztikai módszerekkel.

3. Eredmények

Pályakezdő agárdiplomások munkaerő-piaci jellemzői

A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a pályakezdő agrárszakembereket magas arányú gazdasági aktivitás és alacsony mértékű inaktivitás jellemezte. A diploma eredménye hatást gyakorolt az egyén munkaerő-piaci sikerességre. A nyelvvizsgálóval nem rendelkezők és az alapfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők magasabb arányban szerepeltek a munkanélküliek között. A munkáltatók elvárják a „keményfedeles” diplomát a pályakezdőktől, azaz nem elégednek meg a felsőfokú tanulmányok elvégzését tanúsító igazolással. A munkakörök átértékelődése tapasztalható, amely a munkáltatói elvárások megváltozásában tapasztalható. A munkahelyi követelmények között az ágazat specifikus ismeretek mellett a menedzseri-, gazdasági kompetenciák is előtérbe kerülnek.

Az álláskeresés módszere

A kapcsolati tőkének meghatározó szerepe van a diplomások elhelyezkedésében. A kutatás rávilágított arra, hogy a felsőoktatásból kilépő hallgatók álláskeresési viselkedésében értékrend változás zajlott le. Az elhelyezkedésben meghatározó személyes kapcsolatok mellett az egyes évek vonatkozásában személytelenebb álláskeresési csatornák növekvő szerepe. Ezzel párhuzamosan csökkent az egyetemi kapcsolatokon keresztül elhelyezkedők aránya, amely vélhetően a megnövekedett hallgatói létszámnak és ezáltal a növekvő oktatói leterheltségnek tudható be. Az eredmények alapján látható, hogy már a tanulmányok alatt munkát vállaló és kereső egyének az államvizsgát követően rövidebb idő alatt tudtak

elhelyezkedni, mint azok a hallgatók, akik az államvizsga utáni időszakban kezdték meg az álláskeresés folyamatát.

A mobilitási helyzet elemzése

Az agrárdiplomások mobilitásának vizsgálata során megállapítható, hogy a pályakezdők vállalják a napi ingázást és a lakóhely váltását egy potenciális állás reményében. A lakhelyváltást választó személyek jövedelmi helyzete kedvezőbb, mint aki a lakhelyén vállalt munkát. A vizsgált három szak közül legnagyobb mobilitási hajlandósággal az állattenyésztő mérnökök rendelkeztek és legkevésbé a gazdasági agrármérnökök. A mobilitási hajlandóság összefüggést mutat az adott szakképzettség képzési- és munkaterületi sajátosságával. A szolgáltató szektor telephely választása döntően a városokra, a jobb infrastrukturális adottságú helyszínekre koncentrálódik és a gazdasági agrármérnökök vélhetően, ezért helyezkednek el döntően lakhelyükön. Ezzel szemben az állattenyésztő mérnökök, akiket a magasabb arányú mobilitás jellemez, meghatározó része a mezőgazdasági termelésben helyezkedett el. A mezőgazdasági termelés és telephelyválasztás általában a vidéki térségekhez köthető, így e munkaerőpiaci csoportot részben a kényszer is vezérli a munkavállalásban és ezáltal magasabb „mobilitási hajlandóság”-ban a kényszer játszik szerepet.

A betöltött munkakörök jellemzői és illeszkedése a szakképzettséghez

A betöltött munkakörök felsőfokú végzettség igénye

A pályakezdő agrárdiplomások döntően felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben (72,8%) helyezkedtek el. A képesítési követelményben megfogalmazott nyelvvizsgával rendelkező fiatalok nagyobb arányban tudnak felsőfokú végzettséget igénylő munkakört betölteni. A végzettek

jellemzően adminisztratív és termelő jellegű munkaköröket töltenek be. Statisztikailag igazolt, hogy az elvégzett szak hatást gyakorolhat arra, hogy az egyén milyen munkaköri tevékenységet lát el.

A felsőfokú szakképzettség és a munkakör illeszkedése

A munkaköri illeszkedés vizsgálat során megállapítható, hogy az agrárdiplomások munkaerő-piaci illeszkedése közepes szinten érvényesül. Legjobb illeszkedés az állattenyésztő mérnökök esetében tapasztalható. A diploma kiadásnak feltételeként meghatározott nyelvvizsga birtokában az egyén nagyobb arányban töltött be a tanult szakmájához nagyrészt- vagy teljes mértékben kapcsolódó munkaköröket, mint a nyelvvizsgával nem rendelkező egyének.

A pályakezdő agrárdiplomások munkaidő és jövedelmi helyzetének elemzése

Az átlagos munkaidő és jövedelem elemzése

A férfiak és a nők különböző módon ítélik meg jövedelmi helyzetüket. A férfiakat az átlagot meghaladó, míg a nőket az átlag alatti jövedelmi helyzet jellemzi.

Megállapítható, hogy az agrárdiplomások átlagos havi nettó jövedelme 121 938 Ft és átlagos napi munkaidejük 8,8 munkaóra. A munkaidő és jövedelem között pozitív korrelációt tapasztaltam, amely arra enged következtetni, hogy a napi felhasznált munkaidő növekedése hatással van az egyén által elérhető jövedelemre. A nők 16,7 százalékkal kevesebbet keresnek, mint a férfiak. A nemek szerinti jövedelemelemzést egy szemponos varianciaanalízissel végeztem el. A statisztikai vizsgálat során szignifikáns különbséget tapasztaltam a két nem jövedelme között.

Megállapítható, hogy a bérkülönbségek az agrárdiplomások esetében regionális szinten értelmezhetőek. Egyszempontos variancia-analízissel megállapítottam, hogy az egyes régiókban elérhető jövedelmi színvonal különböző, amely statisztikailag igazolódott. A pályakezdő agrárdiplomások által elérhető jövedelem összefüggést mutat a térség gazdasági fejlettségével. A magasabb gazdasági fejlettségű régiókban az egyén által elérhető jövedelem is magasabb lesz.

Jövedelmi igények elemzése, különböző megélhetési kategóriákban

A jövedelem igény elemzés során megállapítható, hogy a végzett hallgatók jövedelmi színvonala a „szüksős” és „átlagos” megélhetési szint között helyezkedik el. A munkaerőpiacon jelentkező jövedelem különbségek a jövedelem igények esetében is tapasztalható, mivel a nők jövedelmi igénye mérsékeltebb a férfiak jövedelemigényénél.

A jövedelmi igények vizsgálata során is tapasztalható a regionális hatás, mivel kimutatható a tervezési – statisztikai régiók két különböző jövedelemigényű csoportja. Tehát az egyének gondolkodás módjában a régió szerep megjelent és ennek függvényében árazták be saját munkájukat. A „jó” és „nagyon jó” megélhetési kategóriákban megfigyelhető, hogy az iparban alkalmazásban álló személyek jövedelem igénye a legmagasabb és a közszféra dolgozóinak a legalacsonyabb a bérigénye.

A pályamódosítás jellemzői

A pályamódosítási vizsgálat során megállapítható, hogy a végzett hallgatók 60,5%-a nem változtatna jelenlegi szakmáján. A jövedelem kategória alapján vizsgálva a pályamódosítási szándékot megállapítható, hogy az átlagos és valamivel az átlag alatt keresők esetében magasabb a szakmaváltoztatási arány, mint az átlag felett keresők vonatkozásában.

Az agrárdiplomások közel 50 százaléka a gazdasági jellegű képzés irányába váltana, de megfigyelhető az informatikai (16,9%) és műszaki (9%) szakmák iránti érdeklődés is.

A férfiakra inkább az informatikai, műszaki és katonai érdeklődés a jellemző, míg a nőkre gazdaságtudományi, pedagógiai, jogi, természettudományos bölcsész és orvosi orientáció a meghatározó. Az új szakma elsajátítását döntően újabb diploma megszerzésére irányuló képzés keretében tudnák elképzelni. Az egyének gondolkodásában megjelenik az élethosszig tartó tanulás gondolatvilága.

A diploma utáni képzés jelentősége

A diploma megszerzését követően a végzett hallgatók közel 50 százaléka részt vett valamilyen képzésben. Az alacsony jövedelemmel rendelkezők kisebb arányban vettek részt diploma utáni képzésben, mint akik magasabb jövedelemmel rendelkeznek. A különböző képzési formák közül kiemelhető a rövidebb ciklusú tanfolyamoknak a szerepe. A továbbképzések szakmai tartalmát tekintve a továbbképzésen részt vevők 48,6 százaléka gazdasági-, 14,7 százaléka agrár-, míg 13,8 százaléka idegen nyelvi kurzusukon vett részt. Az életciklus e szakaszában a szülő, mint motiváló tényező szerepét felváltja a munkahelyi követelmények, a kiegészítő ismeretek iránti szükség és a személyes érdeklődés felértékelődése, mivel a képzésben résztvevők jelentős hányada e tényezők hatására hajlandó magát tovább képezni.

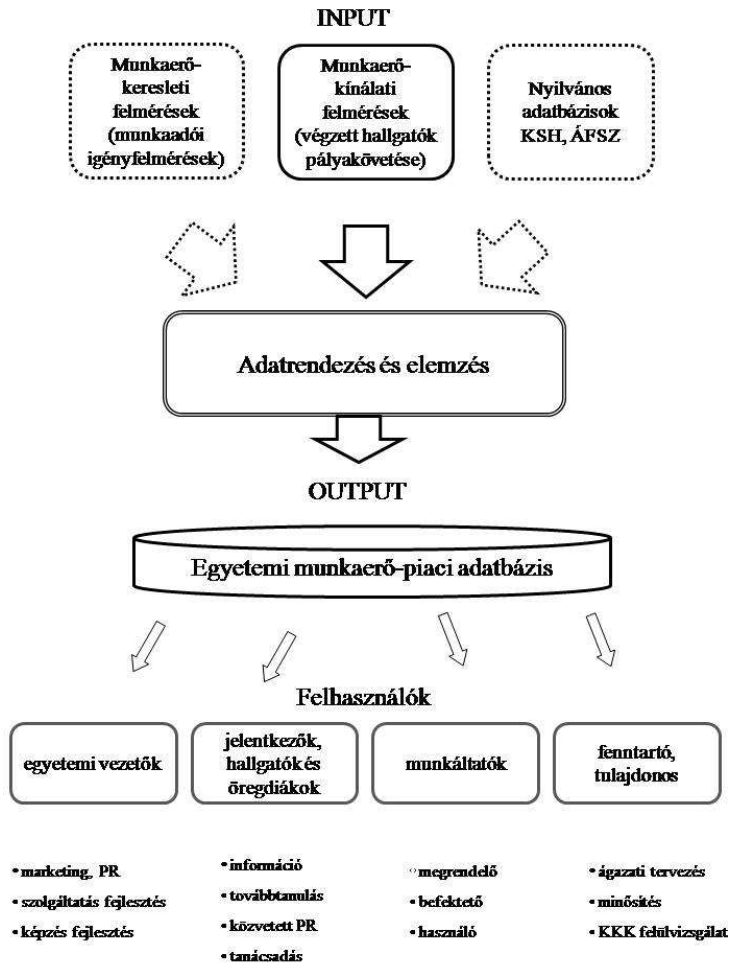
Az eredmények gyakorlati felhasználhatóságának egy lehetséges példája

A piaci verseny során azok a szervezetek lehetnek versenyképesek, amelyek a piac kihívásaira választ tudnak adni. Az oktatási rendszernek egyik legfőbb indikátora lehet a végzett hallgatók munkaerőpiaci adatai.

Jelenleg az oktatási intézményeknek nincs a birtokában olyan adatbázis, amely alapján a kiadott szakképzettség munkaerőpiaci sikeressége mérhető.

A *1. ábra* összefoglalja a munkaerő-piaci felmérések gyakorlati alkalmazhatóságának egy lehetséges példáját az oktatási rendszerben. A modell input és output oldalról vizsgálja az adatok bekerülésének és felhasználásának módját. Az oktatási intézmény képzéseinek munkaerőpiaci értékének meghatározásához, szükséges mind a keresleti, mind a kínálati oldalra vonatkozó rendszeres adatgyűjtést, kutatást végezni. A rendszeres adatgyűjtést kiegészíthetik a Központi Statisztikai Hivatal és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által gyűjtött információk. A két szervezet által gyűjtött adatok nem alkalmasak egy adott intézmény hatékonyságának a mérésére.

A munkaerő-kínálati felmérések a végzett hallgatók pályakövetéséből származó információkat jelentik. A kínálati adatok alapozzák meg a célzott munkaerő-keresleti felméréseket. A pályakövetési adatokból már következtetni lehet a végzettek munkahelyi információira (pl.: ágazat, vállalatméret, régió, stb.), ezáltal az intézmény szempontjából releváns munkaadó igény- és elégedettségmérés során az adatfelvétel célzottá válhat.

1. ábra: A munkaerőpiaci előrejelzés lehetséges példája

Az adatbázis tartalmazza a meghatározott módszertan szerint végzett kutatás idősoros adatait, amelyekből a felhasználói csoportokra irányuló információszolgáltatás valósítható meg.

Az „Egyetemi munkaerő-piaci adatbázis”-nak **négy fő felhasználói csoportja** azonosítható:

Intézményi vezetők:

Az egyetemi vezetőket az intézmény vezetői hierarchiája szerint kell tovább részletezni, az egyetemi vezetők által képviselt szakterület szerint. Az egyetemi vezetők csoportjába sorolnám: a szenátust, a rektort és helyetteseit, a dékánokat és helyetteseit, akik stratégiai szerepet töltenek be a folyamat értékelésében. A következő szintre a tanszékvezetők sorolnám, akik az oktatói csoport aktív szerepvállalásával, a szükséges intézkedések operatív megvalósítói lehetnének, mivel ez az a kör, amely ki közvetlen hatást gyakorolhat a hallgatóságra. Az adatok tartalmától függően felhasználhatóak különböző tevékenységek folytatására. Ha az adatok pozitív tartalmúak célszerű azokat az intézményi kommunikációs stratégia részeként kezelni és megjeleníteni a **marketing és PR** tevékenységben. A munkaerő-piaci adatok kijelölhetik az intézményvezetés számára a **képzés**- (pl.: képzési program módosítása), és **szolgáltatásfejlesztés** (pl.: tanulmányok alatti kiegészítő képzések fejlesztése) lehetséges területeit.

Hallgatói csoport:

A hallgatói csoport meghatározó eleme a Hallgatói Önkormányzatok, akik a folyamat aktív szereplője és kommunikációs kapcsolatot tart fent a stratégiavezetők és hallgatóság között.

Az intézménybe jelentkező személy objektív **információkat** kap az általa preferált szak munkaerő-piaci lehetőségeiről. Az egyén a megfelelő információ birtokában dönthet a továbbtanulásról az adott oktatási intézményben. A hallgatók és a végzett diákok elégedettsége indukálja a **közvetett PR** lehetőségét, amely az oktatási intézménynek versenyelőnyt

biztosíthat. A visszajelzések alapján a munkaerő-piaci belépés elősegítése érdekében kiépítheti álláskeresési **tanácsadási** rendszerét.

Munkáltatók:

A munkaadó szervezetek felléphetnek egyrészt **megrendelő**ként. Ha működik az információs rendszer, akkor a munkáltatók különböző tudású személyek képzését megrendelheti a felsőoktatási intézménytől. Másrészt megjelenhetnek a munkaadói szereplők **befektető**ként a térség képzési szerkezetének fejlesztése érdekében. Harmadrészt a munkáltatók szerepelhetnek a **használoi** oldalon is, azaz az intézmény további képzéseit és egyéb szolgáltatásait igénybe veszi.

Fenntartó:

A fenntartó a felsőoktatási intézmények esetében a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (korábban: Oktatási és Kulturális Minisztérium). A fenntartó a makroszintű **tervezés**hez használhatja a munkaerő-piaci adatokat. Kialakíthat akár egy **minősítési** rendszert, amelynek egy lehetséges indikátora lehet a munkaerő-piaci mutatószámok. Továbbá a képzési és kimeneteli követelmények (**KKK**) módosításához alapot szolgáltat, ha a korábban megfogalmazott képzési célok és eredmények tartósan nincsenek összhangban a ténylegesen tapasztalt munkaerő-piaci tényekkel.

4. Következtetések

Az agrárdiplomások felvevő piacán paradigmaváltás történt. Míg korábban az olyan agrárszakemberek váltak keresetté, akik specializált ismeretekkel rendelkeztek, addig a mai piacképes agrármérnöknek feladatvégrehajtási ismeretekkel és készséggel, valamint magas szintű gazdasági ismeretekkel kell rendelkeznie a sikeres munkaerőpiaci szerepvállaláshoz.

A mezőgazdasági képzés sajátossága a munkaerőpiaci érvényesülésben is jelentkezett. Az agrárvégzettséggel betölthető szakirányú munkaköröket a mérsékelt jövedelem és a hozzá képest magas munkaidő jellemzi.

A kutatás alapján megállapítható, hogy a pályakezdő agrárdiplomásokat a munkavállalás kezdeti szakaszában a magas arányú gazdasági aktivitás és az alacsony mértékű inaktivitás jellemezte. Az országos munkaerő-piaci adatokkal szemben a pályakezdő nőket magasabb, míg a férfiakat alacsonyabb gazdasági aktivitási adatokkal lehet jellemezni.

A kutatás alapján megállapítható, hogy a végzett hallgatók munkavégzésre irányuló szerződésének időtartama a FIDÉV kutatással ellentétben, a Dél-dunántúli régióban végzett agrárdiplomásokra vonatkozóan.

A kapcsolati tőke szerepe az élet több területén számos előnnyel járhat. A felmérés alapján azonosítható a pályakezdő agrárdiplomások álláskeresési magatartásában a kapcsolati rendszeren (barátok, család) keresztüli elhelyezkedés. Az egyetemi kapcsolatokon keresztül elhelyezkedők arányának csökkenése, míg az interneten keresztül elhelyezkedők arányának növekedése tapasztalható.

A felmérések egyértelműen bizonyították, hogy a tanulmányok alatt munkát vállaló és állást kereső egyének az államvizsgát követően rövidebb idő alatt tudtak elhelyezkedni, mint azok a hallgatók, akik az államvizsga utáni időszakban kezdték meg az álláskeresés folyamatát.

Napjainkban a munkaerő rugalmassága, mobilitása felértékelődött. A végzett agrárdiplomások körében kimutatható, hogy több mint 60%-a vállalja a potenciális állás reményében akár a napi ingázást, akár a munkahely közelébe költözést. A vizsgált munkaerő-piaci csoportot részben a kényszer is vezérli a munkavállalásban, tehát a magasabb „mobilitási hajlandóság”-ban a kényszer is szerepet játszott.

A primer kutatások adatai alapján arra lehet következtetni, hogy agrárvégzettség esetén a diplomák leértékelődése nem meghatározó. A pályakezdő agrárdiplomások döntő része felsőfokú végzettséget igénylő munkakört tölt be.

Felsőfokú végzettséget igénylő munkakörökben történő foglalkoztatás inkább a költségvetési szerveknél, a jogi személyiségű gazdasági társaságoknál és a nagy vállalati szektorban jellemző. A munkáltatók a szolgáltatási ágazatokban, a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokban, a mikroállalkozásoknál és a külföldön elhelyezkedők esetében kevésbé veszik számításba a felsőfokú végzettséget.

A végzettség és a vele betöltött munkahelyi pozíció vizsgálatakor megállapítható, hogy a közigazgatásban és az élelmiszergazdaságban elhelyezkedett személyek esetében tapasztalható a legjobb munkaerőpiaci illeszkedés.

A felsőoktatási intézményekbe jelentkező személyek általában nem ismerik a választott szak munkaerőpiaci értékét, mert nem léteznek még adatbázisok erre vonatkozóan. Ugyanakkor a továbbtanulás az egyén és családja részéről befektetésnek is tekinthető, tehát a befektetett eszközei

jogosan vár el hasznot, vagy valamilyen előnyt. Az adott szakképzettséggel elérhető jövedelem tehát egy lehetséges indikátora lehet az adott szak munkaerőpiaci értékének meghatározásához. A kutatás alapján az adott időpontra és szakra vonatkozóan kimutatható az elérhető jövedelem.

A kutatások alapján megállapítható, hogy az agrárdiplomások között kialakult bérkülönbségek regionális szinten is értelmezhetőek. Az egyes régiókban elérhető jövedelmi színvonal különböző. A pályakezdő agrárdiplomások által elérhető jövedelem összefüggést mutatott a térség gazdasági fejlettségével.

A pályamódosítást vizsgáló kérdésekre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a különböző munkaerő-piaci helyzetű személyeknek a pályamódosítási motivációjának középpontjában különböző tényezők álltak. A pályakezdő munkanélküliek azért választották a pályamódosítás lehetőségét, hogy egy újabb szakmát tanulva vélhetően munkaerőpiaci pozíciójuk javul. A foglalkoztatottak esetében a változtatási igény alulfoglalkoztatásukból eredhet, mivel a nem diplomás munkakörben foglalkoztatottak nagyobb arányban váltana szakmát, mint a diplomás munkakörben foglalkoztatott személyek.

Több kérdés összefüggésében vizsgáltam a nyelvvizsga meglétének és a munkaerő-piaci sikeresség kapcsolatát. A képesítési követelményben rögzített nyelvvizsgával nem rendelkezők magasabb arányban szerepeltek a munkanélküliek között, mint a követelményeket teljesítő pályakezdők. Az idegen nyelvi követelményeket teljesítő pályakezdők nagyobb arányban tudtak felsőfokú végzettséget igénylő és a tanult szakmájához nagyrészt- vagy teljes mértékben kapcsolódó munkakört betölteni.

A jobb eredményű diploma érezteti pozitív hatását a munkaerőpiaci érvényesülésben. A közepes minőségű diplomával rendelkező személyek 16,3%-a munkanélküli, addig a jó (13,4%) és jeles (4,2%) érdemű diploma

esetében ez az érték csökkenő. A jobb eredményű oklevél birtokába nagyobb eséllyel tölthetnek be a végzettségi szintjüknek megfelelő munkakört. A diploma minősítését, valamint az állaspályázatok és –interjúk számának összefüggését vizsgálva megállapítható, hogy a diploma minősítésének javulásával párhuzamosan csökken a beadott pályázatok- és interjú részvételek száma.

5. Új kutatási eredmények

1. Kialakítottam egy felsőoktatási pályakövetési modellt. A pályakövetési modell megalapozhatja egy adott felsőoktatási intézmény karrierkövetési rendszerét. A modell alapján kialakítható egy munkaerő-piaci információs rendszer, amely segítheti az adott intézmény stratégiai tervezését.

2. Létrehoztam egy új agrár-pályaorientációs adatbázist. Az adatbázis alkalmas arra, hogy összefüggéseket keressünk az agrár-felsőoktatásában végzettek szakképzettségéhez tartozó munkaidő és jövedelmi adatok között. Az adatbázis használata lehetővé teszi a megalapozott döntések meghozatalát a munkaerő-piac szereplői között.

3. Elsőként vizsgáltam a munkaerő-piaci sikeresség és a diploma minősítése, valamint a képesítési követelményben meghatározott idegen nyelvi követelmények teljesítésének az összefüggéseit. Bebizonyítottam, amennyiben az egyén diplomájának minősítése jobb és teljesítette az idegen nyelvi követelményeket, akkor nagyobb eséllyel foglalkoztatott, rövidebb idő alatt tud elhelyezkedni, diplomás munkakört és szakmájához szorosabban kapcsolható munkakört tölt be.

4. A felmérések alapján bebizonyítottam, hogy a tanulmányok alatt munkaerő-piaci tapasztalatot kell a hallgatóknak szereznie, annak érdekében, hogy munkavállalási esélyeik növekedjenek.

5. A kutatásaim eredményei alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a korai pályamódosítás szükségessége megelőzhető, ha a közgazdasági, üzemgazdasági, számviteli és szervezés-vezetés módszertani ismeretek nagyobb súllyal jelennek meg az oktatási programban.

6. Javaslatok

A munkaerő-piaci pozíciók javításának érdekében javasolható a képzési rendszerben a vállalkozói ismeretek és készségek fejlesztésére irányuló modulok beépítése, amely által javulhat a pályakezdőkben a vállalkozói tudat, hajlandóság

A kutatások alapján javasolható az egyetem és végzett hallgatók kapcsolatának javítására az intézményi öregdiák szervezetek és a kapcsolódó szolgáltatások megerősítése, fejlesztése, amely rendszer keretében mind az intézmény, mind az öregdiákok kölcsönös előnyökre tehetnek szert.

Az eredmények alapján javasolható a képzési rendszerben a magas szintű szakmai ismereteken túl a karriermenedzseléssel kapcsolatos képzési elemek beépítése, annak készségszintű elsajátíttatása a képzési időszak alatt. A jövőben az oktatásban nagyobb hangsúllyal kell megjelenni a munkavállalásra ösztönző képzéseknek, hogy a fiatalok már a képzési ciklus alatt elkezdjék az életük munkavállalási szakaszának előkészítését.

A magasabb gazdasági fejlettségű régiókban az egyén által elérhető jövedelem is magasabb lett. Ezt a tényt, későbbiekben, az agrár - felsőoktatási intézmények integrációja és a képzési szerkezet esetleges átstrukturálása érdekében figyelembe kell venni.

A pályamódosítást vizsgáló kérdések eredményei alapján javasolható, már az alapképzés során a gazdasági orientáció erősítése.

A továbbképzésben résztvevők kiemelkedő aránya miatt javasolható az állami szerepvállalás fokozatos visszaszorulásával, a felsőoktatási intézmények gazdálkodásban a szolgáltatáshoz kapcsolódó lehetőségek feltérképezése.

Az idegen nyelv tudása korábban előnyt jelentett, a jelen munkaerőpiacán viszont alapkövetelménnyé vált. Javasolható a felsőoktatásban tanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztésére nagyobb hangsúlyt fektetni, az idegen nyelv használatát pedig tudatosítani a hallgatók körében.

A kialakított modell alapján javasolható az intézményi munkaerőpiaci információs rendszer kialakítása és eredményeinek felhasználása a stratégiai tervezés folyamatában.

7. Az értekezés témaköréből írt publikációk

Magyar nyelven megjelent tudományos közlemények

Szabó G. – Piros M. (2007): A felsőoktatás és a munkaerő-piac kapcsolódási pontjai. Acta Scientiarum Socialum. 2007. XXV. sz.

Idegen nyelven megjelent tudományos közlemények

G. Szabó, S. Kalmár (2009): How are graduate career starters seeking a job? Regional and Business Studies (2009) Vol 1 No 2, 31-38. p.

Proceedingsben teljes terjedelemben megjelent közlemény magyar nyelven

Szabó G. – Piros M. (2007): A munkaerő-piac által igényelt készségek, kompetenciák a Dél-dunántúli Régióban. Erdei Ferenc Tudományos Konferencia. Kecskemét, 2007. augusztus 27-28.

Szabó G. – Piros M. (2007): Az agrár felsőfokú végzettségekkel szemben kialakult munkáltatói preferenciák a Dél-dunántúli Régióban. Erdei Ferenc Tudományos Konferencia. Kecskemét, 2007. augusztus 27-28.

Szabó G. – Piros M.: A pályakezdő agrárdiplomások kereseti viszonyai. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia. Veszprém, 2007. június 7.

Szabó G. – Piros M. – Walter V. (2008): Új követelmények a pályakezdő agrárdiplomásokkal szemben. In: Dienesné Kovács E. – Pakurár M. (szerk.) „Hagyományok és új kihívások a menedzsmentben; 140 éves a vezetés és szervezés oktatása a debreceni gazdasági felsőoktatásban” Nemzetközi Konferencia. Debrecen, 2008. október 2-3. 491-498. p.

Proceedingsben teljes terjedelemben megjelent közlemény idegen nyelven

Cs. Borbély, **G. Szabó,** K. Szabó: Landwirtschaftliche Ausbildung in Ungarn. 15. Arbeitswissenschaftliches Seminar. Internationale Tagung. 5. – 6. März 2007

G. Szabó - E., Szentgróti – V., Walter (2009): Job search behaviour of graduated career starters. II. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia. Gazdasági versenyképesség- életminőség- fenntarthatóság. Kaposvár, 2009. április 2-3. 873 – 879. p.